

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՈՐԻԴԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱ ԵՄԲԵԹ 16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1876

ԹԻԻ 1051

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Երբ որ անձ մեկ պատերազմի մը երկիրէն ար կը քաշուի հասարակութեան վերայ թէ և կանխապէս է տակաւին, այսու ամենայնիւ պարտաւոր խոստովանել թէ այժմեան քաղաքական կացութիւնն խիստ ծանր և վտանգաւոր է, մասնաւոր եթէ ամենք 'ի մեծ տէրութեանց յաւանքն իրենց կամբը յառաջ տանելու, մեծածած արտօնութիւններ պահանջելով միայն ապստամբալ գաւառացի համար՝ մինչև ապահով չընել նոցա քաղաքային ինքնօրինական վարչութիւն մի, առանց ուշադրութիւն մատուցանելու միւս գաւառաբնակ քրիստոնէից կացութեանը։ Բայց Բարձրագոյն Դուռն, որոյ մարդասիրական վերջ զգացմունքն կը տարածուի իւր բոլոր հպատակաց վերայ առանց խտրութեան կրօնի և ազգայնութեան, Բարձրագոյն Դուռն կը անձր, պատրաստ է տեղական սահմանադրական վարչութիւն մի շնորհել ոչ միայն ապստամբալ գաւառացի, այլև օսմանեան բոլոր գաւառացի բնակչացը՝ մահմետականաց և ոչ մահմետականաց առհասարակ, զորս կողմէ համահասարակ ճանաչել առաջի օրինաց։

Օսմանեան կառավարութեան այս օրինաւոր և մարդասիրական առաջարկութեան վերայ՝ զժողովարար, մեծ տէրութեանց կարծիքն ասկաւին համաձայն չեն. սակայն կը յուսացուի թէ վերին խորին և հիմնաւոր խորհրդածութեց, խաղաղասիրական համաձայնութիւն մի պիտի հաստատուի մէջերէն։

Փարիզի ԺՌԻՌՆԱԼ ՏԷ ՏԷՊԱ օրագիրն հետեւեալ խոհական խորհրդածութիւններն կընէ 'ի վերայ այս խնդրոյն.

«Բարձրագոյն Դուռն առաջարկեալ ծրագիրն յոյժ լաւագոյն կերելի մեղք քան զըրազիրն Սոյից և կարի իրաւամբ։ Բանդի քննենք անդամ մի թէ ինչ է արդեօք Եւրոպիոյ նպատակն, զոր կողմէ 'ի դործ դնել Արեւելի մէջ։ Ոմանք կը կարծեն թէ Եւրոպան կաշխատի Հերտզէ, Պոսնիոյ և Պուլիարիոյ բնակչաց քաղաքային ինքնօրինութիւն հայթայթել և իշխանութիւն տալ կառավարելու իրենց գաւառները։ Այս կարծիքն բոլորովին սխալ է. վանդի Եւրոպիոյ նպատակն այս չէ՝ այլ 'ի ձեռք բերել օսմանեան կայսերութեան բոլոր քրիստոնէից համար, Յունաց, Հայոց և այլն, որպէս և Սլաւաց համար, զհաւատարմութիւնն քաղաքական իրաւանց ընդ մահմետականաց, և հաստատուն երաշխաւորութիւններ ընդդէմ բռնաբարութեանց։ Այս տեսակ բարոյական և նիւթական ազատութիւնն ամենեւին չենթադրելու զքաղաքային անկախութիւնն գաւառացի և զնշման վերահսկողական իշխանութեան Բարձրագոյն Դուռն։ Որ ինչ կը խնդրուի քրիստոնէից համար, որ ինչ կողմէ անոնց ապահովեն ընդդէմ օսմանային, ուրիշ բան չէ բայց միայն զոր մեք 'ի Դադդիա կանուանեմք քաղաքական իրաւունք և ազատութիւնք (les droits et les libertés civiles), այսինքն հաւատարմութիւն օրինաց առջև, արդարութեան առջև, հարկատուութեան առջև, ընդունելութիւն վիսլայութեանց նոցա 'ի դատաւարական ատեանս, ջնջումն հարկաց՝ միայն քրիստոնէից յատկացելոց, անհատական ազատութիւն՝ որ յաճախայէս կը ճնշուի ըստ հաճոյից բանտարկութեամբք, խճմտանաց ազատութիւն, ապահովութիւն ընտանեաց, ըստացուածոց, կրօնական պաշտամանց և այլն. վերջապէս ջնջումն բոլոր անձեռնահասութեան (incapacité) որ կը ճանրանան քրիստոնէից վերայ, որ կը հեռացնեն զնոսա 'ի պաշտօնատարութեանց կառավարութեան և որ բոլորովին կը զրկեն զնոսա 'ի վերահսկողական ծառայութեանց։

Ահա հասարակաց այս կարգադրութիւնքն են. զորս հարկ է յարմարցնել բոլոր կայսերութեան և ոչ թէ մասնաւոր արտօնութիւններ

ատկին, զոր կողմէ 'ի դործ դնել Արեւելի մէջ։ Ոմանք կը կարծեն թէ Եւրոպան կաշխատի Հերտզէ, Պոսնիոյ և Պուլիարիոյ բնակչաց քաղաքային ինքնօրինութիւն հայթայթել և իշխանութիւն տալ կառավարելու իրենց գաւառները։ Այս կարծիքն բոլորովին սխալ է. վանդի Եւրոպիոյ նպատակն այս չէ՝ այլ 'ի ձեռք բերել օսմանեան կայսերութեան բոլոր քրիստոնէից համար, Յունաց, Հայոց և այլն, որպէս և Սլաւաց համար, զհաւատարմութիւնն քաղաքական իրաւանց ընդ մահմետականաց, և հաստատուն երաշխաւորութիւններ ընդդէմ բռնաբարութեանց։ Այս տեսակ բարոյական և նիւթական ազատութիւնն ամենեւին չենթադրելու զքաղաքային անկախութիւնն գաւառացի և զնշման վերահսկողական իշխանութեան Բարձրագոյն Դուռն։ Որ ինչ կը խնդրուի քրիստոնէից համար, որ ինչ կողմէ անոնց ապահովեն ընդդէմ օսմանային, ուրիշ բան չէ բայց միայն զոր մեք 'ի Դադդիա կանուանեմք քաղաքական իրաւունք և ազատութիւնք (les droits et les libertés civiles), այսինքն հաւատարմութիւն օրինաց առջև, արդարութեան առջև, հարկատուութեան առջև, ընդունելութիւն վիսլայութեանց նոցա 'ի դատաւարական ատեանս, ջնջումն հարկաց՝ միայն քրիստոնէից յատկացելոց, անհատական ազատութիւն՝ որ յաճախայէս կը ճնշուի ըստ հաճոյից բանտարկութեամբք, խճմտանաց ազատութիւն, ապահովութիւն ընտանեաց, ըստացուածոց, կրօնական պաշտամանց և այլն. վերջապէս ջնջումն բոլոր անձեռնահասութեան (incapacité) որ կը ճանրանան քրիստոնէից վերայ, որ կը հեռացնեն զնոսա 'ի պաշտօնատարութեանց կառավարութեան և որ բոլորովին կը զրկեն զնոսա 'ի վերահսկողական ծառայութեանց։

Ահա հասարակաց այս կարգադրութիւնքն են. զորս հարկ է յարմարցնել բոլոր կայսերութեան և ոչ թէ մասնաւոր արտօնութիւններ

խնդրել Պոսնիոյ, Հերտզէի և Պուլիարիոյ բնակչաց համար, իբրև վարձատրութիւն մի՝ շնորհեալ վերջին ապստամբութեան նոցա և իբրև քաջալերութիւն վասն ապառնի ապստամբութեանց։ Ամենահարկաւոր եղածն՝ կառավարութեան յատկացեալ ընդհանուր նոր կարգադրութիւնքն են, զորս պէտք է 'ի դործ դնել ընդհանրական օրինօք, կայսերական օրինօք, սկսեալ 'ի կեդրոնէ և հաւասարապէս տարածուելով 'ի բոլոր գաւառս։ Ներքին յեղափոխութիւն մըն է այս, ինչպէս որ 1856ին խաթութիւն—Հիւսայունն հրատարակեց և որ մնաց ոչ դործադրեալ ակնկալութիւն մի։ Վասնզի նոյն ժամանակը հոգ չտարուեցաւ երաշխաւորութիւններ պահանջել։

Ինչպէս կը տեսնուի, Փարիզի ԺՌԻՌՆԱԼ ՏԷ ՏԷՊԱ օրագիրն յոյժ օրինաւոր և օգտակար կը գտնէ Բ. Դուռն առաջարկեալ ծրագիրն վասն հաշտութեան. և իրօք այս ծրագիրն՝ որ ընդարձակաբար բացատրեալ է 'ի յիշեալ գլխաւոր թերթէն, ընդհանուր և հիմնաւոր բարեկարգութիւններ կը պարունակէ, որք եթէ ճշդ իւր 'ի դործ դրուին, Թուրքիոյ քրիստոնէաց բնակիչք ոչ նուազ հանգիստ և ազատ պիտի լինին քան զբնակիչս Եւրոպիոյ։ Հետեւաբար մեծ տէրութիւնքն օրինաւոր պատճառ մի չեն կրնար ունենալ չհամաձայնելու 'ի վերահաստատութիւն խաղաղութեան։

Կ. Պօլսոյ ՓՈԽՆՋ լրագրոյն մէջ հետեւեալ հետաքրքրական տողերն կընթեռնուիք.

Եւրոպացի գտնուող հրէական ընկերութեան մը կողմանէ մէկը մայրաքաղաքս պիտի զրկուի եղբը, Սիրիոյ կուսակալութեան վիճակը ծախս առնելու, և Իսրայէլեան թագաւորութիւնն անդանօր վերահաստատելու համար։ Հրէայք անցեալ ժամանակաց մէջ կը թագաւորէին յիշեալ երկրին վրայ։ Աւելորդ է ըսել, թէ այդ կուսակալութեան վիճակին մէջ կը գտնուի Ս.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՑ

ՁԻՒՐԻՆ ԸՆԴՈՒՅՑ՝ ԳԽԱՆԻՔԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ԴԻՄԻՏՐԻ (1)

Պր քրեաց պատուելի Տիգրան Զ. Թ. Սալաւեանց ընկերակցի՝ նախկին դատաւոր ժողովարարաց Պրոքի Ե. Նախկին քարտուղար Պատրիարքարանի Պրոք Յակոբեանց վանացն Ս. Երուսաղեմի։

Շարունակութիւն. Տես 1048, 1049 և 1050 քիւսն։

195. Շարայարութիւն տառապանաց քրիստոնէից և բանտարկութիւն նոցա։ Նաբալէոն զրաւէ 'ի վերայ Աքքեայ։ Աւարումն Ս. փրկչի նաւաց։ Դարձ Նաբալէոնի 'ի վերայ Յուպպէի և յիւստոնի։ Ազատութիւն քրիստոնէից 'ի բանտարկութեան։ Յարձակումն Ֆելլահաց 'ի վերայ Երուսղէ և Ֆելաք նոցա։ Դարձում Գեօր Եւրօփ փաշայի։ Անտօն ամիրայ։ Մէլմէս Աբու—Շարախ հասանէ 'ի պաշտօն։ Չու Եւրօփ փաշայի 'ի Գահիրէ։ Տարապարտ աղմուկը զօրաց Երուսղէ Գաղղիացեաց։ (1795—1800)։

196. Գաւառի Պէկ։ Երթ Պետրոս Պատրիարքի Յուպպէ, և վախճան նորա։ Նեղութիւնք Ս. Թուրքի. չարութիւնք և զրկանք որ եղեն Երազրութեամբ Աբու—Մարախայ։ Կրկին

(1) Այս ձեռագիր պատուական մատենան՝ զոր կը խախտէինք 'ի յոյս բնծայեալ տեսանել շնորհիւ ազգային բարեբաղի միոյ, բաղկացեալ է 'ի բառաւայ 611 երեսաց և բաժանեալ յութ գիրքս։

փոխառութիւնք Եւրօփ փաշայի 'ի վանաց։ Երթ ոմանց միաբանաց 'ի Կ. Պօլսի 'ի յայտնել զկարիս Ս. Աթոռոյն։ Նուիրակութիւնք։

197. Թէոդորոս Բ.։ Հրաժեշտ նորա 'ի պատրիարքութենէ, և կրկին ընտրութիւն 'ի կողմանէ ազգային ժողովոյն։ Չու Դադդիական բանակին յեղ խաղաղութիւն։ (1800—1801)։

198. Աբու—Մարախ կարգի 'ի ինքնուրոյն կուսակալ Երուսաղեմի։ Հանդէս ըստավառութեան Սալաւեան թիւնք 'ի գնալ առ միմեանս վանական ու խաղի 'ի շնորհաւորութիւն։ Յուզարկաւորութիւն փոխանորդին Լատինաց։ Փոխադարձ այցելութիւն։ Զենորիոսի 'ի վանս Հայոց։

199. Բունաւորութիւնք Աբու—Մարախայ։ Թշնամութիւնք 'ի մէջ նորա և ճէզար Ահմէտ փաշային Աքքեայ։ Նշովք և մերժումն Աբու—Մարախայ յիւստալութենէ, և տրտունջ զնմանէ առ ճէզար և առ արքունի Դուռն։ Թէոդորոս Պատրիարք Երուսղէ յաթոռն, և յայտնի վարէ զիշխանութիւն իւր։ (1802)։

200. Բանտարկութիւն հաճի Օթման Աբու—Դուլայ, և նեղութիւնք ուխտաւորաց 'ի պատճառս նորա։ Խախտել փաշայ արարելեցի յաջորդ ճէզարայ, և գլխատուումն նորին։ Դարձ Աբու—Մարախայ կրկին 'ի Յուպպէ։ Խորամանկութիւն նորա վասն փոխանակադրոց։ Տագնապը ուխտաւորաց յերեսաց նորին։ Բողոք զնմանէ առ տէրութիւնն։ Փրկանօք ազատութիւն Դադար վարդապետի։ Անկումն Գեօր Եւրօփ փաշայի մեծի վէրերին և փախուստ Աբու—Մարախայ։ (1804—1805)։

ԳԻՐՔ Ը.

Ի սկզբնաւորութեան վիճին Յունաց բնդ Հայոց՝ միմեանս ցառուքս մեր։

ԳԼ. Ա. Ի սկզբնաւորութեան վիճին Յունաց մինչև 'ի վախճանն. (1803—1812)։

201. Վէճք 'ի տաճարի գերեզմանի սուրբ Աստուածածնի վասն կանխեղաց։ Յաւելուն անդ Հայք այլ ևս երես կանխեղս։ Տեղեկագիրք յերկուստեք առաքելն 'ի Կ. Պօլսի առ ազգային ժողովն։ Դեհամմութիւն Նադարէթ Եպիսկոպոսի Յունաց։ արձանադրութիւն խաղաղախ հրովարտակին։ Բարձումն կրկին երկր կանխեղաց։ Ջանք և դժուարութիւնք ամիրայից 'ի գտանել յարքունի մատենան զպատճէնս հրովարտակաց Հայոց։ (1803—1806)։

202. Անկումն Սուլթան Սէլիմի և յաջորդել Մուստաֆայի, ապա Սուլթան Մահմուտի։ Փոփոխութիւնք պաշտօնէից Դուռն։

203. Այրումն սուրբ Յարութեան տաճարի։

204. Վէճք և դատաստանք Հայոց ընդ Յոյնս առաջի բարձրագոյն ատենին։ (1809)։

205. Ա. Ժողով. Ա. գումարումն. (2 Աւգոստոս երկուշաբթի. 1809)։

206. Ա. Ժողով. Բ. գումարումն. (5 Աւգոստոս հինգշաբթի)։

207. Ա. Ժողով. Գ. գումարումն. (9 Աւգոստոս երկուշաբթի)։

208. Ա. Ժողով. Դ. գումարումն. (12 Աւգոստոս հինգշաբթի)։

209. Ա. Ժողով. Ե. գումարումն. (16 Աւգոստոս երկուշաբթի)։ Նուիրակութիւնք։

Երուսաղէմ, Եւթ Կաթիլ :

ՊԱՍԻՐԷԹ Երուսաղէմ հաղորդութեամբ ըլլալով այս լուրը հետեւեալ գիտողութիւնն ըրած է :

« Ըստ առաջին, թէ հրէայն երբ աղքատա-
« նայ հին տոմարները կը քրքրէ, կը հայ թէ
« հրէայք թագաւորութեան վերահաստատու-
« թեան համար ինքզինքնին անկարող տեսնե-
« լով և յուսահատելով, Սիրիոյ մէջ թագաւո-
« րելու բոլորովին անկարելի եղող հին տոմար
« քրքրելու ապագային երեւակայութեան մէջ
« ինկեր են : Աստուած ինքը տայ » :

Հրէայք արդարեւ չեն կրնար յաջողունելայս առաւելուն : Բայց պէտք է խոստովանել, թէ հրէայք նախնական ու խմայական ճոխութեամբ ու միութեամբ այսօր բոլոր աշխարհի մէջ երեւելի հանդիսացած են, և կրնան գիւրացունել շատ դժուարին բաներ :

Կայսերական հրամանագրով հետեւեալ փոփո-
խութիւնքն տեղի ունեցան ի Բ. Գոռն :

Հէրսէքի նախորդ կառավարիչ Մուստաֆա փաշան կիրքիս կուսակալութեան խորհրդական (միւլաւիլը) կարգեցաւ :

Վաճառականութեան նախորդ պաշտօնէսայ Ռիզա փաշան և Հալիլ Եֆէրիֆ փաշան նախա-
բարաց խորհրդայն անդամանութեան անունը յատուկ պաշտօնի :

Հալիլ փաշան վաճառականութեան պաշ-
տօնէսայ, ճէփէտ փաշան արդարութեան պաշ-
տօնէսայ և Կուսուֆ փաշան հասարակաց դա-
տիարութեան պաշտօնէսայ կարգեցան :

Գարձեալ բարձրագոյն հրամանաւ, Մեքիք-
եան Ստեփան Էֆէնալին որ Բէդէրապուրիի օս-
մանեան գեղարանատան երկրորդ քարտուղար
էր, Աթէնքի գեղարանատան առաջին քարտու-
ղար տնտեսանցաւ, և Հէքիմեան Գրիգոր Է-
ֆէնալին Մանասթրի կուսակալութեան թարգ-
ման կարգեցաւ :

— Օգտ. Սուլթանն հաճեցաւ Օսմանիէ կար-
գին առաջին աստիճանի պատանաշանն շնորհել
Գերմանիոյ արտաքին գործը փե. պաշտօնէին :

— Ռուսիոյ գեղարան ի Կ. Պոլսի փեմա. իկնա-
թիւնէլ զորապետն, որ ժամանակէ մը ի վեր
օգոստա. Չարին քով կը գտնուէր ի Լիվաթիա
(Խորմ), ամառոյ շին վերադարձաւ ի յիշեալ
մայրաքաղաքն ընկերութեամբ իւր ազնուա-
փայլ լծակցին և իւր զաւակացը :

Նորին Վսեմութիւնն երեւոյթութիւն օրն պաշ-
տօնական ունիկը բութիւն մի ունեցաւ ի վահա-

Սուլթանէն, որում ներկայացոյց իւր գեղար-
անական վկայագիրն :

— Կ. Պոլսոյ ՊԱՍԻՐԷԹ անուն թուրքերէն լը-
րագիրն՝ բարձրագոյն հրամանաւ, բոլորովին
խափանեցաւ, գրգռիչ և խռովայոյշ յօդուած-
ներ հրատարակելուն համար :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՐՇԱՆՈՅՈՑ 1043 թուով գրած էինք, ըստ
առաջին թղթակցին մերոյ՝ թէ աղգասիրա-
կան շնորհիւ մեծա. Յօհաննէս Ս. Յովնանեանց
մեծահարուստ Հայ վաճառականին՝ աղջկանց
դպրոց մի հիմնադրեալ է Բէդէրապուրիի մէջ :

Հետեւեալ նամակն զոր ընկալաք ի նոյն մայ-
րաքաղաքէն, կը ծանուցանէ մեզ՝ մանրամասն
պարագայիւք, թէ յիշեալ դպրոցն ոչ թէ ի
Բէդէրապուրի այլ ի Թիֆլիզ կուսանաց վանուց
մօտ պիտի հիմնադրուի ծախիւք վերոյիշեալ
երեւելի աղգային բարերարին, որ ի Մոսկուա :

Մէն—Բէդէրապուրի, 22 Մէպտ. 1876
Յարգոյ խմբագիր ԱՐՇԱՆՈՅՈՑ :

Ռւրախութեամբ հոգւոյ տեսանք և ընթեր-
ցանք ձեր աղգասիրական լրագրի մէջ՝ համար
1043, որ մեր համադրի բուսասիրաց մէջ ևս
սկսել է վառիլ համակրութեան ճրագն, և չեն
համարիր անձանց ծանրութիւն հաղորդել հե-
ռաւոր աղգակցաց այն լուրն, որ կը յայտնէ բա-
րեպաշտից աղգասիրութիւնն, և կը պատճառէ
ուրախութիւն որոնց բացակայից :

Մեր աղգային անբուժելի վիրաց մին ևս այդ-
պիսի համարել, որ Պարսկաստանի Հայն չգիտէ
թէ ինչ գործերով են պատաղեալ Ռուսաստանի
Հայք. Ռուսաստանի Հայն խաղառ. անտեղեակ
է, թէ ինչ վիճակի մէջ են Օսմանեան տէրու-
թեան Հայք : Մեր գոհութիւնն այսու կը բնատու-
ցանենք ձեր այն նամակակցին, որ ձեզ տեղե-
կութիւն է տուել ի մասին կուսանաց վանուց
մօտ բացուելի աղջկանց դպրոցի, որ հիմնալ է
շնորհօք մեծարոյ Յօհաննէս Ս. Յովնանեանի (Ա-
նանիֆ), որ սրպէս ԱՐՇԱՆՈՅՈՑ կը ծանուցանէ,
կը եւր որ այդ դպրոցն հանդերձեալ է լինել
Պետերբուրգ մայրաքաղաքի մէջ : Բայց խըմ-
բագրութիւնդ պիտի սխալ բմբռնած լինի այդ
լուրն, կամ նամակակցին՝ սխալ յայտնած :

Այդ օրիորդաց վարժարանն պիտի բացուի
գերապատիւ Ապետի Վաճառականութեան
խորհրդականի (կոմիտէի) Սովետիկ), մեծա-
պարն Յօհաննէս Ստեփանեանեան Յովնանեանցի
հայրենեայ Տիֆլիս քաղաքի մէջ, որ էր ի հունմ
մայրաքաղաք փոքրիկ պետութեան վրաց, և
այժմ է ամբողջական փոխարքայի կոլիասեան
և Անդրկովկասեան ծագաց : Կուսանաց վանքն

է մի ի հնագոյն նշանաց բարեպաշտութեան
Հայոց, ի բազում դարաց հետէ բնակեցոյ ի
նմին բարեհաստատեալ քաղաքի, և է մենա-
տան հայազգի միանձնակեաց, յորում հրէշտա-
կալիւն վարուք զգայդ և զյերեկ կը լին յաղթի
և յուսմունս սուրբ Գրոց հայազգի կուսանք :
Վանքն և եկեղեցին հիմնեալ են յառաջում
իսկ դարու շինութեան քաղաքին, ոչ բաղնիք
յետոյ քան զնահատակութիւն Շուշանայ դատր
քաղին վարդանայ Մամիկանի : Յորժամ աղ-
վարաց մեծարեաց զյիշատակ Շուշանի գլխոյն
տիկնոյ վարդեանայ հրապաշտ բղիթի, յերան-
որոյ տակաւին պապէք արին Մհրատայ Մու-
սանեան, բարձրացունելով ի գերայ ինկէ
նշխարաց դատեր մեծին վարդանայ զտաճար
գլուխ լերին Մեաէիլի, Հայք ևս կանդակցին
յանդիման այնր տաճարի ի կողաց հիւսիսայն
լերին զեկեղեցի յանուն արդոյն Ստեփանեանի
զոր և ընդ փոյթ արարին վանք կուսանաց, որ-
պէս և վերք զտաճարն ուր թաղեալ կայ
Շուշանի :

Բազում անգամ այս երկու Մենաստանք ընդ-
այլոց եկեղեցեաց քաղաքին՝ կրեցին աւերմունս
յարշաւանայ լծնամեաց, որոց վերջինն եղև ի
1795 յորժամ աղա Մահմադ Խանն էաւ ըր-
Տիֆլիս : Ի նորոգել քաղաքին՝ նորոգեցաւ և
կուսանաց վանքն Հայոց, և տաճար նորա յա-
նուն Ստեփանեանի նախապիտի առ անդիտու-
թեան Առաջնորդի ժամանակին, և Մեքիք Յով-
սէփայ և Մեքիք Գարֆինի իշխանաց Բէհրու-
եանց, որք ի նախահարց իւրեանց հետէ էին
խնամակալք վանքին, և տուն նոցա էր առ ստա-
րոտով նորին : Այլ ի հետագոտն զհնութիւն
քաղաքին, յայտնեցաւ, զի տաճարն և վանքն
չէին հիմնեալ ի սկզբանէ յանուն Ստեփանեանի
նախապիտի, այլ Ստեփանեան քահանայի որ էր
յընկերաց սրբոց Հովսէփիմեանց, և ընդ սրբու-
ւոյն Նունեայ եկեղեցի էր ի Միքիթ, և ապա եկ-
եալ ի լեւոնտիս անդ ճգնութեամբ անցուցա-
նէր զկեանս, և անդ իսկ ընկալաւ զՄարտիրո-
սական պատի յաւուրս հրապաշտութեան, գրի-
թէ ի միեկնոյն ժամանակի՝ յորում մարտիրոս-
ցան և Հովսէփիմեանք ի Հայս բազում ամօք
յառաջ քան զհիմնարկութիւն Տիֆլիսայ : Հան-
գուցեալ կողակցին պարն Յօհաննի Յովնա-
եանց կտակեալ էր իւրում ամուսնոյ ի մերձա-
կայս սրբոյ վանքը ընդ բարոյական աղեցու-
թեամբ մաքրակեցալ կուսանաց Հայոց հիմնել
ի յիշատակ իւր զդպրոց օրիորդաց և ապա-
տափառ իշխանն, պարն Յօհաննէս Ս. Յովնան
եանց ի ձեռս բերեալ մեծագին դուռն վարկի
բնակութեան մեծագլ ի Բէհրուեանց, նորո-
եաց, և անդ ունի զետեղել զդպրոցն օրիորդաց
ի յիշատակ լուսահոգի ամուսնոյն իւրոյ : Բարե-
գործութիւնք գերազնիւ իշխանիս ոչ այսու
սկսանին, և ոչ այսու ունին վերջանալ : Սորա
հայրենասիրութեան եռանդն ձեռն նախապից

210. Եւթայարութիւն Երկրորդ Ժողով. (1810) :

211. Բ. Ժողով. Ա. դումարումն. (7 Ապրիլի) :

212. Բ. Ժողով. Բ. դումարումն. (11 Ապրիլի) :

213. Բ. Ժողով. Գ. դումարումն. (14 Ապրիլի) :

Վճիռ կայսերական վաւերացումն վճառագրոյն :

Կրկին Ժողովք առ Եֆէմ—Իւլ—Խալափին : Պա-
ճէն հրովարտակին. (1812) :

214. Երթ գործակալացն տէրութեան յերու-
սաղէմ : Ժողովք Ս. Յարութեան տաճարի, և որ
ինչ անդ պատահեցան : Երթ Հայոց և Յունաց
ի Գամառիս : Տարադրութիւն դատաւորին և
դատաւարութիւն խոճաքեանին. (1813) :

215. Գաղութաւ և պատճէն ջրդ հրովարտակին
և Ժողով ի Բէթէէմ : Իրաւունք վերատուցեալք
ի Հայոց ի սուրբ Ծննդեան եկեղեցւոյ :

216. Ժողով ի տաճարի գերեզմանի Տիրամօր
և մոսնել Հայոց ի հաւատար իրաւունս տաճա-
րին : Խաղութիւնք Հայ ուխտաւորաց ամանց :

217. Եւթայարութիւն որ ինչ յետ այնր գոր-
ծեցան իրք : Եւթայ գաւառատանականք : Սե-
փականութիւնք և համատեց սկսն տեղիք Հայոց
զոր ունէին յառաջ քան զճիկիցութիւն տաճա-
րի սուրբ Յարութեան :

218. Գժտութիւնք և վճէք յառնեաց ընդ Հայս
յաղագոս ճանապարհին անցից որ ընդ մէջ հիւ-
սիսային դատու եկեղեցւոյն Բէթէէմի, և յա-
ղագոս տեղից զիւն խաղութիւնն պատկերի
որ ի մէջ տաճարի Ս. Յարութեան. (1814) :

Գլ. Բ. ի կատարածէ յունս—հայական վիճից՝
մինչև ի սկիզբն պատարագ եւր Հայոց ի վերայ
գերեզմանի փրկին. (1813—1829) :

219. Փոփոխութիւնք պատրիարքաց Կ. Պոլսի
Կանոնական առաջարկութիւնք Եփրեմ կաթո-
ղիկոսի առ աղչն : Անկումն Ս. Աթոռոյն Երու-
սաղէմի ընդ պարտիւք : Խորհուրդ վանս այսու-
րիկ ի Կ. Պոլսի. (1813—1815) :

220. Խնդիր միութեան հռոմէական Հայոց
ընդ աղգային եկեղեցւոյ : Վահան հաւատոյ
գիրք Հ. Միքայէլի Չամչեան : Պատրիարքու-
թիւն Պաւղոս Եպիսկոպոսի : Առաջնորդութիւն
եկեղեցւոյն Կիւրոսի : Գիր աղերսանաց առ տէ-
րութիւնն : Պետուր և Մուրադ աղայք : Ժողով
կրօնական և թուղթ Մ. Չամչեանի : Աղմուկք
աղգային : մասնութիւնք, աքսորք և դատա-
պարտութիւնք ի մահ : Հրաժարումն Պաւղոսի
և յաջորդել կարապետի ի պատրիարքութեան.
(1815—1823) :

221. Վախճան Թէոդորոսի և ընտրութիւն
Դաբրիէի : Պայման վանս տարեկան տրոց Պատ-
րիարքութեան Կ. Պոլսի : Եղիա Եպիսկոպոս փո-
խանորդ, տարադրութիւն նորին և դարձ :
Տիւղեանք վարանդիք ի վանս Կեսարիոյ : Ան-
կումն ի կարգէն Յակոբ Եպիսկոպոսի Լիւստրաց-
ւոյ : Պարտք Ս. Աթոռոյն, և նուիրակութիւնք :
Խարդախութիւնք Եղիա Եպիսկոպոսի : Նոր
անօրէնութիւնք ի տեսչութեան Ս. Աթոռոյն
Երուսաղէմի : Վճէք վանս միջնադրան եկեղեց-
ւոյն Բէթէէմի. (1818—1823) :

222. Անկումն Գրիգորիոսի և Յակոբայ Պուլց-
ւոյ ի կարգէն, և մտանել նոցա յաշխարհ :

223. Գաղութա Պաւղոս Պատրիարքի յերու-
սաղէմ, և երթ Գաբրիէի ի Կ. Պոլսի : Խոր-

հուրդք Պաւղոսի. երթ նորա ի Գահիրէ և անտի
ի Կ. Պոլսի : Մուրադ աղայ : Փախուստ խորհ-
դական հարց ի Գերբուն, և բանաւարկութիւն
նոցին : Բերդացիք առնուն կրկին զերբուն Գա-
թի : Երթ Մահմադի Յակոբ վարդապետի ի
Հապէշտան, և մահ նորա : Կրօնական խնդիր
Հապէշից ամանց եկեղեցի ի կողմանէ կուսակալին
Առվայու. (1824—1827) :

224. Երթ Պաւղոս Պատրիարքի ի Կ. Պոլսի :
Խորհուրդ աղգային Ժողովոյն : Դարձ Պաւղոսի
յեղիպատա և անտի յերուսաղէմ : Վճարումն
պարտուց : Ապստամբութիւն բնակչաց Բէթէ-
էմի վանս տրոց. (1826—1828) :

Գլ. Գ. ի սկզբանէ կրկին պատարագ եւր Հա-
յոց ի վերայ Ս. գերեզմանին Գրիստոսի, մինչև
ի կործանումն վանայն սուրբ Համբարձման.
(1829—1839) :

225. Աքսոր Զաքարիա վարդապետի : Տարա-
պարտ ջանք Լատին կրօնաւորաց առ ի արեւ-
լու զհրամանս հրովարտակին Հայոց. (1829) :

226. Վտարանջութիւն Մէհմէտ Աււոյ, և
աշխարհակալութիւնք Իբրահիմոյ որդւոյ նորա
Արշաւանք նորա յերկրին Պաւղոսեանին Արկածք
մահաբեր ի տաճարի Ս. Յարութեան : Սասա-
նութիւնք երկրի : Ապստամբութիւն զիւղացւոյ
և Արաբաց : Արշաւանք նոցա ի վերայ Երուսա-
ղէմի, և աւարառութիւնք : Տաղնապ Իբրահի-
մայ և յաղթութիւնք նորա : Կրկին ապստամ-
բութիւն զիւղացւոյ և պարտութիւն նոցա.
(1831—1834) :

(Շարունակեսցի)

կարկառեաց ի նորոգութիւն ճեմարանին սրբոյ
Էջմիածնի զինի հրդեհին , և սրբեաց զարտա-
սուս յաջաց սրբազան Հայրապետին մերոյ , որ
սիրէ և յարգէ զմեծարոյ պարոն Յովնանեանն ,
որպէս զանգ-րանիկ սրբի սրբոյ Աթոռոյն :

Սատարութեամբ նորին արժանանձնութեան
ազգասիրին Ստեփանոսեան Յովնանու Յովնան-
եանց զոյս ետես մին յազգասպարձանք աշխա-
տութեանց սրբազան Արքեպիսկոպոսին Գարբի-
էի Այվազեանց , որ է Լուսաւորութիւն գաղտ-
նեաց եկեղեցական դահին Հռոմայ և քահանա-
յայեաց նորա և գարձեալ ջանիւք նորին՝
վնասաւ Հայրապետն ստացաւ նորակառոյց
խրոմն ճեմարանի զարդիւնարար մշակ , և
արժանաւոր Առաջնորդ վիճակին Հայոց վրաս-
տանայց՝ զնոյն սրբազան Արքին, ընդ հովանեաւ
որոյ աներկբայելի է և պարտաւարտած յա-
ռաջարկութիւնն նորակառոյց օրիորդաց
զարոյցին Տփլիսոյ , որ ունի լինել վայելուչ
արձան յաւերժական յիշատակի բարեպաշտ
սիրին՝ զերազնիւ տոհմին Յովնանեանց . որում
ի նորումն հասաւ արտասուս բազում հեղուկ ի
ստաճառս անակնկալ մահու երէց որդւոյ նո-
րին : Այլ այս չեղև խաբան ինչ ազգասիրական
ձեռնարկի նորին , և օրիորդաց ուսումնարանն
համեմայն ցանկութեան վնասաւոր Հայրապետ-
ան և անկանխաց հասարակութեան տեղւոյն
որ միշտ զգայր զսիրտոյս այսորիկ վարժարանի ,
ընդ մոյթ յառաջ մատուցէ զազգասէր մարտ
հայազգեաց , որոյ ի բազմաց հետէ անձկով տու-
նորի մայրն մեր՝ արամասրեալն Հայաստան :

Այս յոգեաւած գրեալ ի Գ Յովնանի , ի պատ-
ճառս հիւանդութեան իմոյ մնացեալ էր ար-
դիւնայ . ես ոչ ունեւորդ վարկայ թէ և անդաւ ,
հասուցանել ձեզ զտեղեկութիւն , զի նորակա-
ռոյց վարժարանն օրիորդաց է ի Տփլիս և ոչ
ի Սէն—Բէ գէրայուրկ :

ՆԵՐՈՒՆԻ ԳԱՐԲԻԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

«Խօղատի գէպքին քննութեան համար Պատ-
րարքարանի կողմէն ալ քննիչ մը որոշելու ա-
ռաջարկութիւն ըլլալով Բ. Դրնէն , Պատրիար-
քական փոխանորդ գերա. Մկրեան հայրը չու-
րեքարթի օր անձամբ Բ. Դուռը երթալով , ծա-
նայց թէ Պատրիարքարանը միայն Եօղատու
գէպքին քննութեանը համար չկրնար քննիչ ո-
րոշել , այլ ընդհանուր հարստահարութեանը

քննութեանը փափաքելով , նոյնին համար պատ-
ճառ է ուղղած քննիչը որոշել» : ՀԱՅՐԵՆԻՔ
—Դարձեալ յիշեալ թերթին մէջ հետեւեալ
խիստ տխուր լուրերն կրննեանաւք :

«Վանայ գիւղօրէից մէջ Գրգաց ձեռօք առ-
պատակութիւնք և գողութիւնք տեղի ունե-
ցան . իսկ մը Հայեր կողոպտուած և բոլորովին
մերկ մնացած ըլլալը ցաւօք սրտի տեղեկանա-
լով մայրաքաղաքիս վանեցի աղգայինք վանէն
իրենց գրուած նամակներէն , անցեալ շաբթու
Աղգային վարչութեան գիւմեցին և կատարուած
գէպքն ցաւօք սրտի հաղորդեցին :

«Ասոր վրայ աղգային վարչութիւնը անմիջա-
պէս հեռագիր քաշեց Վանայ առաջնորդական
տեղապահ գերա. Երեմիա Եպիսկոպոսին , որ-
պէսզի կատարուած գէպքին վրայ ստոյգ տե-
ղեկութիւն առնելով , անմիջապէս Պատրիար-
քարան հաղորդէ :

«Ինչիւհանի պանդուխտ աղգայինք հինգշաբ-
թի օր բարձրա. Մեծ—Եպարգոսին աղերսագիր
մը մատուցին իրենց երկրին մէջ պատահած ցա-
ւալի անկարգութեանց բարձումը խնդրելով :

«Կիրակի օր ալ Չմշկածակի աղգայինք խառն
ընդ մահմէտական՝ աղերսագիր մը տուին Մեծ
Եպարգոսին իրենց հայրենակցաց՝ Գիւրտերուն
ձեռքէն կրած հարստահարութեանց դարմանը
խնդրելով» :

—Խառն ժողովն երէկ որոշեց՝ Եպիսկոպոսա-
կան վկայագիր տալ Երեմիական ժողովոյ ատենա-
պետ Մխիթարեան գերա. տէր Խորէն վարդա-
պետի , և Մշոյ առաջնորդ Ալէքսի ճեման գերա-
տէր Գրիգորիս վարդապետի :

Տէր Խորէն վարդապետ քանի մ'օրէն սուրբ
Էջմիածին կուղևորի : Գերա. Ալէքսի ճեման ալ
Մուշէն Ս. Էջմիածին կանցնի՝ ժողովոյն յիշեալ
որոշումն հեռագրով իրեն հաղորդուելուն պէս
ՓՈՒՆՁ

—Ս. Էջմիածնայ ԱՐԱՐԱՏ ամսագրոյն Սեպտ.
տետրէն հետեւեալ տողերն կը քաղուիք .

«Մայր Աթոռոյն սուրբ Գեորգեան ճեմարանի
վերատեսուչ և վրաստան—իմէրէթի վիճակին
թեմակալ Առաջնորդ գերա. տէր Գարբիէլ Ս.

Արքեպիսկոպոս՝ կարճ միջոցում վիճակին մի
քանի կողմանց այցելելէ զինի՝ ի Տփլիսէ վե-
րագաւանալով , ի շքն ամնոյս ընդ երէկս հասաւ
՝ ի սուրբ Էջմիածին և սկսաւ ճեմարանին գրգ-
րանոցական մասին աշակերտաց լրացուցիչ քնն-
նութիւնքը կատարել . և բացի յայլոց՝ նաև
յառաջակայ ուսումնական շրջանին համար կա-
րևոր պատրաստութիւնքը հոգալ , նոր աշա-
կերտներ ընդունել և այլն» :

Liturgie ou le Chant de l'Eglise arménienne
mis en notes Européennes.

Արարողութիւնք պատարագի կամ երգե-
ցողութիւնք Հայոց Եկեղեցւոյն , կար-
գադրեալ Եւրոպական խաղիւք :

Այս մակագրով երաժշտական աշխատանի-
րութիւն մի կը պատրաստուի ի վնաս արժանա-
պատիւ Մխիթարեան Միաբանութեան վճենա-
կոյ , բաղկացեալ ի մի հասորոյ , որ դրեթէ 200
երես պիտի ունենայ :

Այս պատուական աշխատանքութիւնն , որ 4
լեզուօք պիտի լինի , այսինքն հայերէն , խաղե-
րէն , գաղղիարէն և անգղիարէն , անյապաղ ի
լոյս պիտի ընծայուի . և այժմէն ստորագրու-
թեամբ և կանխիկ վճարմամբ կը վաճառին ի
զին 13 փրանքաց՝ հանդերձ ծախիւք փօստայի :

ԾԱՆԿԱՔԱՂ

Ի իմականար կենսագրութենէ օրբազան Հայրապետի
Ներսիսի Ե. ի վնասաւոր և ազգասէր կարողի-
կոսի ամենայն Հայոց :

Թորինեալ ի ծերունի Գարբիէլ
Պատկանեան պատուելիէ :

Արշալուսոյ միջոցաւ մաս առ մաս հրատարակեալ
եւ գատ քոքոյ վերայ եւս տպեալ այս գեղեցիկ պատ-
մութիւնը՝ բովանդակեալ է ի մի քաղաքակալ հատոր ,
որ ընդամենը կը բաղկանայ ութսու 163 էրեսներէ :

Կը վաճառուի ի քաղաքիս՝ ի գրատունն Արշալուսոյ ,
եւ ի Կ. Պօլիս՝ Ս. Ղ. եւ Եւրոպական գրատունաց
խանութն , էրեն մամի փողոց քի. 8 . Գ. Ին 4 Ֆրանք
28 սանթիմ :

Մինչդեռ ի մեզ Թուրքիաբնակ Հայոց հայկաբնութիւնն եւ
հայկական հագներգութիւնն բոլորովին բարձր քողի եղեալ են ,
ուրախ սրտիւ տեսանեմք որ Ռուսիոյ մեր համագործ եղբարք
ազգասիրական բարեմախանձ ոգով աշխատին զարգացուցանել
գայնոսիկ : Հետեւեալ ոտանաւոր քերթուածն յԱսորայխանայ
յուզարկեցաւ մեզ ի հրատարակութիւն :

ՍԳԱԶԳԵՍՅ ԻՍՐԱՅԷԼ

Սպիտակահեր իսրայէլի մերձեալ կենաց յարև մուտ ,
Ըղձայր կոխել զոտամ մահու և ի շիրիմ գործել մուտ .
Փոխիլ կամեր յատու կենացս ի հայրենին իւր աշխարհ ,
Ուր գիւր բրտանց և ցաւք լուեն յաւերժական ի գաղար .
Այն ինչ տաղնաղք տղետալիցը կուտակէին ի վերայ
Ձգառնութեան քամիլ զբաժակ յաւուրս ծերոյն հինօրեայ ,
Յայնժամ զնուլաւ ակամբ առեալ որդիք թուով երկտաւան ,
Չնշխարեալ աւուրս ծերոյն անուշին միարան :
Մինն ի նոյնոց մանկահասակ՝ հանդոյն սիրուն աղաւնույ ,
Միշտ փայլալիցալ յիսրայէլէ տէր վայելէր գերարդոյ .
Ըլգրամուսնանա խայտաճամուկս զիւրով անձամբ արկանէր ,
Նարդեան աղիւս յիւզ օձանէր զվարդ լիցոյն գանգրահեր ,
Մինչդեռ եղբարք իւր ի գաղախ տաճնն զհաս ոչխարաց ,
Արեակել լեալք ի տօթոյ ի հայրենի տանն բաց ,
Նա վայելէր զտէր ծնողին զբգեալ ի սիրտ և հոգի ,
Ձոր խումբ եղբարց տեսեալ յաւելա՝ յատելութիւն բորբոքի :
Վաւեաց այս գէպ յեղբարցն ի սիրտ զնախանձուն հուր անչեղ ,
Իրր զիսրայիլ կայծակնաշատ գիւղեալ փայլից չեղլ առ չեղլ ,
Եղբարստապան ժանտաղ ործին նախանձեցան ընդ եղեռն .
Բայց ի վերջոյ զտիրագրութ աշակերտին խաղան դեր :
Միշտ ճգնէին գուն գործելով լարել եղբորն որդայթ ,
Թունուորել զվերջին աւուրս հեղ ծերունուցն գայթ ի գայթ .
Այսպէս նոքա կաղմ և պատրաստ մնային յաջող ինչ աւուր՝
Մասնեկ զանմեղն իւրեանց եղբարց յանգութ մահուն կերակուր :
Մեր խաշնարածք միշտ գեղեցեալ զհետ գաւանց ի յարօտ
Ոչ գան ի տուն մինչ լուստայր երրորդ աւուրն առաւօտ .
Ի յամենալ նոցա այսպէս զծնողին լքեալ տուն ,
Անգարդ ին իսրայէլի մաշի ի հոգ սիրան համբուն :
Ըլլի՞ լուսոյն լոյսալ յարտօր ձայն արձակէ առ Յովնէփ ,
«Ո՛չ տեսնենք արգեօք զիմ ցաւ , ես մաշեցայց մինչև ցերբ .
«Նիթ , իմ որդեակ , փութով ի գաղտ գալցէ զնստ գացես անդ ,
«Ինչոյն ինձ լուր ստուղ աղոյն ո՞ղջ են նոքա թէ հիւանդ» :

Լուեալ զձայն հօր սիրատուն անկաւ Յովնէփ ի յուղի՝
Ածել զպատուէր հօրն ի կատար ոչինչ երէք զարուղի .
Մինչ նա զուղին զայն հատանէր և եկն եհաս ի յարօտ ,
Ուր խորհէին նոքա խըղել նորայն կենաց ընթարօտ :
Ի անս նորա , մի ոմն ասէ , ուղղեալ յեղբարս զիւր զբան .
«Յոռն կացէք , ահա եհաս ժառանգ սիրոյն հայրական» :
Այս օրինակ վերտառութեամբ մինչ ծաղրէին զեղիկին՝
Շրթունք նորա քաղցրաթոթով զողջոյն եղբարց մատուցին :
Եղբարց հարցեալ զողջունէ հօրն զնա տանն անդ ի բաց ,
Ձի մարթնացին շարունակել ըղիւղեալ թեւ զրուցաց .
Յայնժամ զվճիւր մահու կնքեալ ամենեքեան համակամ ,
Ոմանք ցանկան ճարակ սրոյ առնել զՅովնէփ միանգամ :
Մեծն Ռուբէն չէր համոձայն ընդ ահաւոր խորհրդոյն ,
Գաղցր բանիւք հայցէր ձգել զնա ի գուր խորագոյն .
Գանդի խորհէր հանեալ անտի զնա սիրայնոյն տանել հօրն .
Ձի բորբոքէր ի սիրտ նորա խարոյկ սիրոյ իւր եղբօրն :
Վաճառականք խմայելեան ահա գային յերեւան ,
Տեսեալ զնստ դարանախօք ժպիտ ի գէմն ցընծացան .
Ի ժամանել ուղեւորաց առաջարկէն ի վաճառ ,
Ի շահ օգտի՝ ցաւոյ ի ծով արկին զծերն այն թշուառ :
Ձուլ մի փոքրիկ զենեալ արագ թացին զհանդերձ այն յարիւն ,
Յառազատեալ զիւրեանց դարան բերին առ ծերն յիւրեանց տուն .
Ասն գուժկանք մեր սրտատրոփ հայեանց հայր . յայս պատմութեան
«Գուցէ է այն մեր Յովնէփայ» կեղծ ի կարծիս ձեացան :
Չարմազուշակ բանն լուեալ առանձնացաւ ծերունին ,
Առեալ զհանդերձն ըղիւղելոյն սգայր , ողբայր առ վշտին .
«Ո՛հ , եղիւղեայ , նորա է այս , այդ Յովնէփայն է թշուառ ,
«Ձոր կատաղի անգութ գաղանք գիշատեցին ի պատառ :
«Աւաղ և ինձ որդեկորոյս թշուառացեալ ծնողի ,
«Որ զբեղ ինքնին առաքեցի ի չարաբաստ այն ուղի .
«Անգութ մահագլմահուն ահեղ հնձեաց զիմ վարդ տարածամ ,
«Որ խղճալոյս ի ծերութեանս բուրէր զնոս համապարտ :
«Էրեւնք , հովիտը ծաղկալի թիւք , վշտիս լերուք ցաւակից ,
«Ընդիս և դուք ոչ ևս տեսլիք զսիրուն որդեակն իմ ամբիւծ .
«Ո՛վ իմ որդեակ , ինձ նիւթեցեր մահուամբն քով մահու մահ՝
«Թէ մեռանիլ գիւղէր առ քե՛ւ լինէր ինձ մահն այն անահ» :

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԻՔ

Զմիռնիս, 16 Հոկտեմբեր :

Քանի մի առաջ հետեւ թէ եւ օգն ամպամած և անձրևային է , բայց տակաւին առատ անձրև չտեղաց , յորմէ ոչ սակաւ կարօտութիւն ունի մշակելի երկիրն :

—Գողութիւնք և զէնք 'ի ձեռն յափշտակութիւնք անպակաս են միշտ , թէ եւ ոստիկանութիւնն հարկաւոր եղած հակառակութիւնն 'ի դուրս կը դնէ : Երկուշաբթի գիշեր շուկային մնաւորաւոր թաղին մօտ խանի մը մէջ մեծ գողութիւն եղաւ 'ի վնաս մահմէտական հարուստ վաճառականի միոյ , որոյ գրաստունը բանալով դուրսն , 1500 լիւռ , 200 արծաթ մէճիտ և ոսկի ժամացոյց մի վերցուցին : Բարեբաղդաւար այս չարագործներն շուտով ձեռք անցան և բանտարկեցան ոստիկանութեան խնամքն :

—Տեղական իշխանութեան հրամանաւն՝ գինեւորներ և գինեվաճառաց խանութներն երեկոյն ժամը 7ին (ըստ ֆրանկաց) պիտի գոցուին : Իսկ թաղերուն մէջ գտնուած սրճարաններն ժամը 9ին , և քարափունքը (գէ) եղած սրճարաններն կէս գիշերին պիտի գոցուին :

—Կ. Պօլսոյ Ենի—Գափու թաղին քարոզիչ և ԼՈՅՍ հանդիսին Տէր—Թովմազիւր արժանապատիւ Հմայեակ երիտասարդ վարդապետն , որոյ Ալեքսանդրիայէն դարձել 'ի Զմիռնիս ժամանելն ծանուցած եմք մեր նախնինկայ թուով , շարաթ մի 'ի քաղաք մեր միաց : ուր կիսակի օրն սուրբ պատարագ մատուցանելով և պատուական քարոզ մի տալով , հոգեւորապէս մխիթարեաց զժողովուրդն : Նորին արժանապատուութիւնն սիրալիր ընդունելութեամբ մեծարեցաւ 'ի բարեպաշտ և յուսմամբաւոր աղագինաց քաղաքիս և անցեալ շարաթ երեկոյնին մեկնեցաւ 'ի Կ. Պօլս վերադառնալու :

—Քաղաքիս աղագային Ռուսմամալսն խորհրդոյն կողմանէ երկար յայտարարութիւն մի ընկալաք 'ի հրատարակութիւն : Բայց մեր թերթին մեծագոյն մասը արդէն շարուած լինելով , կրկնատանաժք ԱՐՇԱՆՈՅՍՈՅ յաջորդ թուոյն մէջ հրատարակել զյիշեալ աղագայական պատուական յօդուածն , որոյ նպատակն է ջանալ յուսմամբ և նախնինկի շուղի մէջ գնել Զմիռնիոյ երկուց սեւեռոց աղագայ վարժարանները :

—Զմիռնիոյ Յոյն ժողովրդեան մէջ՝ աղագային դործոց պատճառաւ , ցաւալի երկպառակութիւն կը տեսնուի ժամանակէ մը 'ի վեր , և ժողովրդեան մէջ մասին կողմանէ դանդաղանք կը լինին իրենց այժմեան դեռաւ Մէտրապօլիտին դէմ , զոր բաղումը կըսեն թէ խոհական և կենցաղագէտ եկեղեցական մըն է :

Երկրաւորութիւնն այն ատիճան ծանրացած է , որ անցեալ կիրակի առաւօտուն Այիա Ֆրի թիւին մօտ եկեղեցւոյն մէջ պատարագի արարողութեան ժամանակ մի քանի տնձինք տաճարին մէջ տեղը կայնելով աղագայներ են՝ «Անարժան և անկարող (անաքիթ) է Մէտրապօլիտը» :

Տեղւոյս յոյն լրագիրք և ողջամիտ ժողովուրդը՝ իրաւամբ կը դատադարանէ յիշեալ խռովայնը և յանդուգն անձանց այս անպարկեշտ ընթացքը :

—Կըհատարեն թէ Ռուսիոյ դեսպան վսե. Իկնաթիւնի վարդապետ երեքշաբթի օրն օգոստոս թիւին պաշտօնական կերպիւ ներկայանալու առթիւ , թախանձանօք խնդրէր է որ եռամսեայ զինադադարումն հաստատուի :

Հեռագիրն կը ծանուցանէ թէ Նորին կայսերական Վերահիւանութիւնն այսօր պիտի ընդունի զյիշեալ դեսպանն 'ի մասնաւոր ունկնդրութիւն , և կը յաւելու թէ զրոյց մի կը պարտի իր թէ Բարձրագոյն Դուռն ընդունելու է զառաջարկութիւնն եռամսեայ զինադադարման :

—Պրազիկոյ կայսրն և կայսրուհին՝ ամառս 22ին կը պատուէ 'ի քաղաքս , ուսկից Եփեսոսի հնոթիւնին անհնելու երթալէ ետեւ , Նորին կայսերական Վերահիւանութիւնն , որք ոչ պաշտօնական կերպիւ և ծաղեալ կը ծանուցարհորդեն , 'ի Յոսպէն և յերուսաղէմիտի երթման :

—Կ. Պօլսոյ Յունաց Պատրիարքարանը , որոյ զբամական ներկայութիւնն մեծ է և երթալով ևս

առաւել կը ծանրանայ , որոյնց յատուկ տարեկան տուրք մի ժողովել նոյն մայրաքաղաքին օրթոթօքս բոլոր ժողովրդէն 'ի պէտս ծախուց յիշեալ պատրիարքարանին :

Այս տարեկան տուրքը՝ որ Մարտի 1էն պիտի սկսի , կանոնաւոր կերպիւ և բարեկարգութեւ ժողովելու համար՝ Կ. Պօլսոյ յոյն ժողովուրդը վեց կարգի բաժնուելու է : Առաջին կարգին տարեկան տուրքը՝ որոշեալ չէ , այլ վճարողաց ազգասիրական զգացմանցը թող տուեալ է : Երկրորդ կարգը պիտի վճարէ տարին 2 մէճիտ , երրորդը՝ 1 մէճիտ , չորրորդը՝ կէս մէճիտ , հինգերորդը՝ քառորդ մէճիտ և վեցերորդն երկու արծաթ զուրուշ :

Տարեկան այս աղագային արոց հաւաքումը յանձնեալ է եկեղեցեաց հոգաբարձուներուն և զանազան թաղից մխիթարներուն :

—Կ. Պօլսոյ թուրքերէն լրագիրք պաշտօնապէս կը ծանուցանեն թէ յիշեալ մայրաքաղաքին մահմէտականաց մէջ ընդգէմ կայսերական կառավարութեան դաւակցութիւն մի երեւան ելեր է : որոյ գլխաւոր անդամքն անմիջապէս բռնուելու են և անոնցմէ ոմանք աքսորուելու են իրենց աստիճաններէն զրկուելով , և ոմանք բանտարկուելու են :

—Նախորդ Մեծ—Եղարդոս բարձրա՝ Մահմադ Դէմիտիփաշան ամառս 13ին 'ի Գիւսս կղզին հասեր է , ուր պիտի անցունէ եղբր զձմեռն :

—Կ. Պօլսէն հասեալ հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ Թիֆլիզի օսմանեան հիւպատոսն և իւր լծակիցն՝ դաւաճանութեամբ սպանուելու են յիշեալ քաղաքին մէջ :

Բեդէրսպուրիէն յերէկն արձակեալ ուրիշ հեռագիր մի իմաց կուտայ թէ արտաքին գործոց պաշտօնատան գործակալ մի յատկապէս օսմանեան դեսպանատունն երթալով՝ յայտնելու է վսե. Դապուլի փաշային զտխրութիւնն Ռուսաց կառավարութեան վնաս դաւադանութեան թիֆլիզի օսմանեան հիւպատոսին :

—Գահիրէէն կը գրեն թէ Հապէշտանի Յովհաննէս թագաւորին կողմանէ յեգիպտոս յուղարկեալ դեսպանն ընկերացեալ է 'ի հայազգի խորհրդականէ մի , որ 15 տարիէն աւելի 'ի յիշեալ երկիրն գտնուելով քաջ կը լիսօսի Հապէշաց լեզուն : Յայտնի է թէ Հապէշտանի դեսպանին պաշտօնն է հաշտութեան պայմաններն կնքել Եգիպտական իշխանութեան հետ , որ յաղթական հանդիսացաւ : Այս դժուար ու փափուկ պարագայիս մէջ Հայկազն խորհրդականին քաղաքագիտական սրամտութենէն ոչ սակաւ յաջողութիւն կը յուսացուի թեթեմեցնելու համար զպայմաններն , զորս եգիպտական կառավարութիւնն պիտի առաջարկէ Հապէշաց թագաւորին :

—Երուսղիոյ լրագրաց խօսքին նայելով , Ռուսիոյ նաւատորմին բաղկացեալ է այժմ 'ի 29 զրահաւոր և 'ի 196 ոչ զրահաւոր պատերազմական նաւուց :

—Յայտնի է թէ Լոնտոնի մէջ Պուլկարիայի խժդժական դէպքերուն զոհ եղող խղճալեաց օգնութեան համար ստորագրութիւն մի բացուած է : Անդղիոյ լրագիրներէն կիմանամք թէ մինչև Սեպտեմբերի վերջը յիշեալ գրամական օգնութեան գումարը՝ 18,600 լիւռ սխեմլինի հասեր է :

—Անգլիացի ժողովուրդը այն աստիճան մեծ ուշադրութիւն կը մատուցանէ և հոգ կը տանի Արևելեան դէպքերուն վերայ , որ Մեծին Բրիտանիոյ լրագրագետք պարտաւորեցան մեծապէս յաւելնել զքարշառն իրենց թերթերուն : Իրենք թէ այս երկրին մեծ օրագիր մի՝ յիշեալ դէպքերէն 'ի վեր 200,000 օրինակ կը տպէ :

—Անգլիացի ժողովուրդը այն աստիճան մեծ ուշադրութիւն կը մատուցանէ և հոգ կը տանի Արևելեան դէպքերուն վերայ , որ Մեծին Բրիտանիոյ լրագրագետք պարտաւորեցան մեծապէս յաւելնել զքարշառն իրենց թերթերուն : Իրենք թէ այս երկրին մեծ օրագիր մի՝ յիշեալ դէպքերէն 'ի վեր 200,000 օրինակ կը տպէ :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Բամպակը գիւրավաճառ է 310—312 զուրուշի մեքենայով մաքրուածը և 280—285ի Ատանայի բամպակը :

Աֆիոնը միշտ կուզուի և գիններն բարձրանալու վերայ են : Թէպէտեւ Գաւառհիսարի աֆիոնն 190 զուրուշի առ չէքին վաճառեցաւ և եւրլի կոչեցեալ տեսակն 200ի ու Պօշաուրը 210ի ,

սակայն այժմ աֆիոն ունեցող վաճառականք բարձրագոյն գիներ կը պահանջեն , մանաւանդ որ գիտեն թէ Հոլանտական ընկերութիւնն զնման պատուէրներ ունի և ստիպեալ է կատարել զայնոսիկ :

Քէօքպոյան ևս կուզուի և գիններն օրըստօրէ կը բարձրանան : Այսօրուան արժէքն 130—140 զուրուշ է առ կենդինարն :

Փալամուսէն այս շաբթու 8000 կենդինոր վաճառեցաւ 135 զուրուշէն մինչև 175ի կենդինարն ըստ տեսակին :

Ճէհրին գիւրավաճառ է : —7 1/4 զուրուշի օխտն :

ԳԻՒՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԸ

ԴԵՂԱՏԱՏՔ ՀՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

ԶՂԱՅԻՆ ՀԻՒՆՆԴԻՆԻՒԹԻՒՆԻ

Մարդոց զղաշի գրութեան («Դեֆէ») շատ յոյժած ըլլալը սոսկալի ատու մըն է և զի դերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ գրութեան լինելը զուրուշ է յոյժ : Վնաս զի ուր գտնուելու է անոր գինը : —Միակ գեղը այս է . քիչ խմէ գինի , գարեջուր , և ապեղ ըմպելիք . և աւելի աղէկ կը լայ որ ընտրուին հեռանա աւանցնէ , և ամենին չլսեն . նմանապէս խաչվէ մի խմել , և անաւոր թեթեմեցնէ (չափ) զոհ կը լինի : Կարելի եղածին շափ մասը օր ծծէ ամեն գիշեր իմ գեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կը լինէ , շատ միս կեր և համեմունք (սոլս) հեռի կեցիր : Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշգրտութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաւ , միտքը շուտով պիտի հանգստանայ , մարմինը առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մոռնաս թէ զղաց շարժումն ունեցար :

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԻ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մը թէ՛ կը կարգաւորուի շափն աւելի լրացնելու կամ բաւական չեն ըլլալ , թէ՛ բարձր կամ աւաղ երկրամէջ կը հասնին կամ թէ՛ առանց մեքենայ կը գոյանան մեքենայ համապատասխանած մասը : Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլոուէի գեղահատերը աւելու տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր սպեղանիով չըմպել երկրամէջ վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը : Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ , այնինչ աղբէր գեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան :

ԱՍՏՄՈՒՄԻ ԱՌՈՒՄԻՆԸ

Ո՛ր և է գեղ մի չընտրալ ստամոքսի գործութիւնը նորոգել և աղեկցնել շափն շուտով՝ ինչպէս այս գեղահատերը . որոնք անորաւ , խանութեան կամ վառարանի կերակուրէ պատճառաւ բոլոր թերթաւորութիւնը կը լայնեն և կը հասնին 'ի լեւալն (բեք-ճէյեր) , որուն գործողութիւնը կը կարգաւորեն . ինչորոշ սաստիկ ձգտանք (պօշ)՝ դէպքերու մէջ պահելի ներգործութիւն մի ունի և լեւալն ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ :

ԲՈՐՈՒԹՈՒՄՆ ԹՈՒԲԵՐԱԶԱՆԸ (ԴԵՄԻՒՄ) ՀԱՁ ԵՒ ՀԱՐՈՒՄԻՆԸ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը ամեն ատուէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վնասաւոր է : Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջինը շնչառութեան կրակարգութիւնը Հոլլոուէի հրահանգները գեղահատից միջոցաւ : Ասոնք շուտով կը գործանեն արեան օր և է առ ժամանակեայ անշարժութիւնը , կը թեթեմեցնեն խոցած շնչառակները , կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւնը և անոնց շնչառութիւնն ու թոքերուն դիւրութիւնը ու կանոնաւորապէս գործելու : Այս գեղահատերը՝ իրենց մարդկային գործութեամբ կը արեւն արեւուն ամեն աղտոտութիւններէն , և այս եղանակաւ կը զորացնեն զգրութիւնը («Դեֆէ») ընդգէմ ծխախման ատուի , շնչառութեան , և ուրիշ թոքային անկարգութեանց :

ՏԿԱՐԱՅԵԱԼ ՄԱՐԿԱՅԵԱԼ ԲԱՆԿԱՏՈՒԹԻՒՆԻ

Տկարութեան , թերութեան և զղացաւորութեան դէպքերու մէջ , որոնք օր և է անկան կամ գերնական չափազանցութեան յառաջ եկած են , այս գեղահատից պլանլիշ և նարդիշ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է . քանզի մարդկային կը կարգաւորուի , մարմնիս ամեն հիւանդութեան վրէժն կը կանոնաւորէ , զղաշի գրութիւնը կը զորացնէ , հիւանդին միտքը կը յարգարէ և վերապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ :

Հոլլոուէի գեղահատերը ամենին օգտակար գեղերն են հեռանալու հիւանդութեանց համար :

Շնչառութեան , Գոլացաւորութեան , Թոքացաւորութեան , Միւնային ատու , Տեւատեւութեան , Ցաւի օրովայնի , Խիթ (սոնճ) , Ջրողութիւն , Միկարգութիւն , Հարուրդն , Անարողութիւն , Բարձրութիւն , Գաւառի ատու , Գաւառի , Թաւալն , Թաւալն (պօշ-ճէյեր) , Բաւալիս արուի , Անկանոնութիւնը կամ Խոլլ պարանոցի , Բար կամ Խիթ միջալնայն , Անկանոնութիւն , Նոցի , Մարթային հիւանդութիւնը , հիւանդութիւնը Գլխացաւորութիւն , Թիւրք , Փողացաւ , Ափրոդիտեան ատու , Խոցողութիւն :

Գիտեալ արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով որոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղեկութիւն հիւանդաց , ամեն պարագայից մէջ :

Այս գեղահատերը , որ կը լինուի Հոլլոուէի բժշկին անձաւ կան վերապատեւութեամբ , կը վաճառուի իւր գործարանը 'ի Լոնտոն , Օքսֆորդ կողմած փողոցը թիւ 533 , 'ի գին 1 և 1 ուկն չըլինի , 2 3/4 և 4 1/2 չըլինի տուփը , ըստ մեծութեան տոյց :

ԽԱՐԱԳԻՐ—ԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՅ

ԳԼԽԱՎՈՐ . ՊԱՆԴԱԳԼԵԱՆ :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ